

בס"ד, י"א ניסן התשפ"ה

סנהדרין דף קי"ג – דינים בעיר הנדחת, בניית יריחו, אליהו הנביא ומפתח הגשמים

שאלות:

1. האם עיריית רעננה יכולה להקים גן שעשועים במקום שהיה פעם כנסייה?

דינים בעיר הנדחת

המשנה אומרת שכתבי הקודש בעיר הנדחת יגזזו. הגמרא אומרת שמשנתנו לא כדעת **רבי אליעזר**, כי **רבי אליעזר** אומר בברייתא: כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת, שנאמר "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל". וכאשר יש מזוזה בעיר, אי אפשר לשרוף אותה משום שכתוב "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" וסמוך לו "לא תעשון כן לד' אלוהיכם", ואי אפשר לקיים "ושרפת את כל שללה".

חכמים חולקים וסוברים שכאשר אפשר לקיים "ושרפת את כל שללה" - מקיימים, וכשאי אפשר – לא, ולא שורפים את המזוזה עצמה. (יד רמ"ה)

לגבי בניית עיר הנדחת מחדש, המשנה מביאה מחלוקת בין **רבי יוסי הגלילי** ו**רבי עקיבא**: "והייתה תל עולם לא תיעשה גנות ופרדסים דברי **רבי יוסי הגלילי**. **רבי עקיבא** אומר: לא תיבנה עוד לכמות שהייתה אינה נבנית, אבל נעשית היא גנות ופרדסים".

הגמרא מבררת אם המחלוקת היא על שיטת **רבי אבין** בשם **רבי אילעא**, שאמר שכל מקום שיש כלל בעשה ופרט בלא תעשה, אין דנים אותו בכלל ופרט.

כלומר: "והייתה תל עולם" הוא כלל ומצוות עשה (שאפילו גנות ופרדסים לא תעשה), ו"לא תיבנה עוד" הוא פרט ולא תעשה. לפי הכלל של **רבי אבין**, אין לדון את הפסוקים הללו במידת כלל ופרט לומר שהפרט מפרש את הכלל (שהכוונה רק לבניינים ולא לגנות ופרדסים), אלא אלו שני דינים נפרדים: (1) מצוות עשה שלא לעשות בה כלום כולל גנות ופרדסים, ו-(2) איסור לא תעשה לא לבנות בניינים. (רש"י)

הגמרא דוחה ומציעה אפשרות אחרת, שכולם מקבלים את שיטת **רבי אבין**, והמחלוקת היא בפירוש המילה "עוד" בפסוק "לא תבנה עוד". **רבי יוסי הגלילי** סובר ש"עוד" משמעו לגמרי, כלומר לא תיבנה כלל, לא לבתים ולא לגנות ופרדסים. **רבי עקיבא** סובר שכאן המילה "עוד" תוחמת את האיסור ומשמעו כמו שהייתה, כלומר לא תיבנה כפי שהייתה קודם (לבתים), אבל מותר לעשות ממנה גנות ופרדסים. (רש"י)

בעניין אילנות בעיר הנדחת, בברייתא שנו: אילנות תלושים בעיר הנדחת אסורים (כי הם נכללים ב"שללה"), אבל אילנות מחוברים מותרים, כי הפסוק אומר "תקבוץ ושרפת" - מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה, יצא זה שמחוסר תלישה, קביצה ושריפה. (רש"י)

אילנות של עיר אחרת, בין תלושים בין מחוברים, אסורים. **רב חסדא** מסביר ש"עיר אחרת" הכוונה ליריחו, שנאמר "והייתה העיר חרם לד'", וכן נאמר "וישבע יהושע... ארור האיש... אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו".

2. האם מותר לבקר בעיר יריחו?

סיפור בניית יריחו על ידי חיאל

בברייתא שנו: "לא יריחו על שם עיר אחרת, ולא עיר אחרת על שם יריחו". כלומר, שבועת יהושע כללה איסור לבנות את יריחו ולכנותה בשם אחר, וכן איסור לבנות עיר אחרת ולקרוא לה יריחו.

בימי אחאב בנה חיאל בית האלי את יריחו: "באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה". הגמרא מבארת שבאבירם בכורו הרשע לא היה לחיאל ללמוד לקח, ובשגוב צעירו היה לו ללמוד.

הגמרא שואלת מה עשו אבירם ושגוב שהם נקראו רשעים? ומתרצת שהכוונה היא שכשמת אבירם בכורו, היה לחיאל הרשע ללמוד לקח ולהפסיק לבנות. ממה שכתוב "באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו" למרות שאנחנו יודעים שהוא הצעיר, אנו למדים שהיה מקבר והולך את בניו מאבירם עד שגוב (שהוא הצעיר מכולם). (רש"י)

אחאב היה שושבינו (ידידו) של חיאל ובא עם אליהו לנחם אותו בבית האבל. אחאב תהה אם אולי קללת יהושע הייתה רק על בניית יריחו ממש, או קריאת עיר אחרת בשם יריחו. אליהו אישר שכך היה.

אחאב תמה: קללת משה לא מתקיימת, שהרי כתוב "וסרתם ועבדתם" וכתוב "וזרה אף ד' בכם ועצר את השמים", ואילו אני-אחאב העמדתי עבודה זרה על כל תלם ותלם ולא נעצר הגשם - כיצד ייתכן שקללת יהושע תלמידו מתקיימת?

מיד אמר אליהו התשבי: "חי ד' אלוקי ישראל אם יהיה טל ומטר...". אליהו ביקש רחמים וניתן לו "מפתח המטר" (שליטה על הגשם) והלך.

3. האם הבשר באטליז של אחאב היה כשר?

אליהו עוצר את הגשמים ומחזיר את המפתח

אחרי תקופה ללא גשם, ד' שלח את אליהו לנחל כרית, ושם העורבים הביאו לו לחם ובשר. **רב יהודה** בשם **רב** אומר שזה היה מבית המטבחיים של אחאב. הנחל התייבש כי לא היה גשמים.

ואז הקדוש ברוך הוא גלגל את הדברים להביא גשם אל הארץ ושלח את אליהו לצרפת כי שם חלה בן האישה בעלת הבית.

אליהו ביקש רחמים לקבל "מפתח תחיית המתים". אמרו לו: שלושה מפתחות לא נמסרו לשליח - של חיה (לידה), של גשמים ושל תחיית המתים. אמרו לו: יאמרו שתיים ביד תלמיד ואחת ביד הרב? ולכן החזיר את המפתח של גשמים וקיבל את המפתח של תחיית המתים, שנאמר "לך הראה אל אחאב ואתנה מטר" ולא כתוב "תן מטר".

חכם מהגליל דרש לפני **רב חסדא** משל על אליהו: למה הדבר דומה? לאדם שסגר את דלתו ואיבד את המפתח. כך אליהו - נעל את שערי המטר ואיבד את המפתח. (רש"י)

רבי יוסי דרש בציפורי: אבא אליהו (חביבי וגדולי) קפדן (שכעס על אחאב ועצר את הגשם). אליהו היה רגיל לבוא לבית מדרשו של **רבי יוסי** כל יום, ובעקבות מה ש**רבי יוסי** אמר הוא לא הגיע שלושה ימים. כשחזר, **רבי יוסי** שאל אותו: מדוע לא בא מר? אמר לו אליהו: קפדן קראת לי. אמר לו **רבי יוסי**: הרי לפנינו שאתה מקפיד, שהרי לא באת שלושה ימים מפני שקראתי לך קפדן. (רש"י)

4. האם יש מקום לדאוג כשצדיק הלך לעולמו?

מאמרים על רשעים וצדיקים בעולם לסיום המסכת

נאמר בפסוק: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ד' מחרון אפו" - כל זמן שרשעים בעולם, חרון אף בעולם. הגמרא שואלת: מי הם הרשעים? **רב יוסף** אומר: גנבים.

בבריתא שנו:

- רשע בא לעולם - חרון בא לעולם, שנאמר "בבא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה"
- רשע אבד מן העולם - טובה באה לעולם, שנאמר "ובאבוד רשעים רנה"
- צדיק נפטר מן העולם - רעה באה לעולם, שנאמר "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק." (הצדיק נאסף כי עומדת רעה לבוא)
- צדיק בא לעולם - טובה באה לעולם (והרעה נפסקת), שנאמר "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו"

הדרן עלך מסכת סנהדרין.